

УДК 574:612.014.482

Т.О. Зіпчук
кандидат економічних наук, доцент

ШЛЯХИ ДОСЯГНЕННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПРОЖИВАННЯ НАСЕЛЕННЯ В ЗОНІ ВПЛИВУ РАДІАЦІЙНОГО ЗАБРУДНЕННЯ.

Основні положення статті стосуються заходів щодо забезпечення екологічної безпеки населення, яке проживає в радіаційно забрудненій зоні. Аналіз статистичних даних про чисельність населення та динаміку її змінення свідчать про негативні тенденції на ринку праці регіону та необхідність його стабілізації. Практичне втілення намічених завдань можливо лише через створення міцного механізму державної екологічної політики з урахуванням специфіки соціально-економічного розвитку регіону.

В останні десятиріччя людство усвідомило, що його майбутнє залежить від збереження навколишнього середовища і раціонального використання всіх видів ресурсів.

Екологічна ситуація в областях України (при загальному загрозливому стані) характеризується своєрідністю природних умов, напрямками спеціалізації підприємств та їх кількістю, чисельністю населення, його статеві-віковою структурою та зайнятістю у сферах виробництва тощо. Ці відмінності потребують диференційованого підходу до вирішення завдань екологічної безпеки. Після Чорнобильської катастрофи екологічна безпека найбільше загострилась для населення, що проживає в зоні радіаційного забруднення. Радіоактивного забруднення зазнало населення 12 областей України. Найбільше постраждала Житомирська область.

На радіоактивній території Житомирської області станом на 1 січня 1998 року розташовано 702 населених пункти. Чисельність населення забрудненої зони становить 390,8 тисячі чоловік, за останній рік вона скоротилась на 5,3 тисячі або на 1,35%, в зоні безумовного відселення - на 670 чоловік (на 10,3%). Причини скорочення чисельності населення пов'язані, - по-перше, з постійними міграційними переміщеннями людей в більш екологічно чисті райони, по-друге з ростом смертності в північних районах області.

Що стосується переселення, то протягом 1997 року із зон радіоактивного забруднення області виїхали 363 сім'ї та 195 одиниць. Кожен другий - переселенець з інтенсивно забрудненої території довгоживучими радіонуклідами, з щільністю забруднення ґрунту ізотопами цезію від 15 Кюрі на квадратний кілометр та вище. Географія переселення різноманітна: в межах Житомирської області залишилось 538 чоловік, або 43% переселенців, 14,4% населення виїхало в Київську, 6,7% в Харківську, 3,6% в Полтавську області. За кордони України виїхало 40 чоловік або 3,2%, з них до Чехії - 30, до Білорусі - 6, Росії - 4 чоловіки.

Найбільшою за чисельністю жителів залишається зона добровільно гарантованого відселення, на неї припадає 53% загальної чисельності, на зону безумовного відселення - 1,5%

Скорочення чисельності населення в зоні радіаційного забруднення внаслідок зростання смертності підтверджується наступними даними. Так, за січень-листопад 1997 року тут народилося 3618 чол., а померло 5877 чол., тобто природне зменшення склало 2259 чоловік. Зросла і смертність дітей віком до 1 року.

Проте за останній час продовжують уповільнюватися темпи переселення, намітилась тенденція повернення людей на попереднє місце проживання.

Наявне населення, яке мешкає в північних районах області зазнає дедалі більшої невпевненості у своїй екологічній безпеці і потребує розробки напрямків щодо її досягнення. Це можливо, враховуючи потенціальні економічні можливості районів, їх історичну роль і місце в економіці Житомирської області. Ступінь екологічного ризику, який завжди буде присутній в господарській діяльності, залежить від забезпечення якості сфери життєдіяльності, підвищення дієвості економічного і правового механізму, нормативних екологічних актів, які у своїй сукупності регулюють запобігання виникненню надзвичайних подій і ліквідації їх наслідків.

Райони, що знаходяться в зоні впливу радіаційного забруднення традиційно аграрного напрямку. На їх території знаходиться біля 200 колективних сільськогосподарських підприємств, вирощується 20% зернових культур, 40% картоплі і льону, утримується 1/3 поголів'я великої рогатої худоби.

Внаслідок Чорнобильської аварії відбулося значне погіршення і збіднення природних ресурсів, посилюються ерозійні процеси, порушилась структура посівних площ, значно зменшилися обсяги

виробництва сільськогосподарської продукції, яка потребує заходів щодо забезпечення екологічної чистоти.

Головним "споживачем" наслідків катастрофи є населення, яке проживає в зоні і сьогодні змушене пристосовуватися до нових небезпечних умов життя, працювати і забезпечувати економічний розвиток регіону. Глибина впливу радіаційного забруднення на трудові ресурси, здоров'я людини та демографічні показники залежить від ефективності досліджень по з'ясуванню негативних наслідків забруднення довкілля та створення реально діючої системи екологічної безпеки для зони, що опинилася під загрозою знищення.

Досягнення екологічної безпеки проживання можливо шляхом вирішення наступного кола завдань:

- впровадження та використання потенційно небезпечних технологій виробництва. Між ними та умовами життя населення існує зв'язок і тільки на основі екологізації можливо задіяти структурну модернізацію в галузях економіки регіону;
- створення нових робочих місць (або підприємств) на базі переробки сільськогосподарської продукції, деревини та інших місцевих ресурсів. На лісгосподарських роботах зайнято 3,1 тисячі чоловік. За останній рік на землях регіону посіяно та посаджено 2,7 тисячі гектарів, що майже на третину менше ніж в 1996 році;
- розвиток малих і середніх форм агробізнесу, що має сприяти стабілізації ринку праці і згладженню проблем зайнятості населення;
- визначення найбільш привабливих сфер виробництва для вкладання іноземних інвестицій. Перш за все заслуговують на увагу галузь м'ясного скотарства і кормовиробництва;
- виділення фондів для забезпечення населення продуктами харчування. Дані свідчать, що у порівнянні з 1996 роком знижено поставки м'яса і м'ясопродуктів, молочних сумішей для дітей, молочних консервів, кондитерських виробів до 9%, поставки круп зменшено на 38,2%, олії на 15,5%;
- проведення політики соціального захисту населення, що проживає в зоні, та покращення його медичного обслуговування;
- запровадження системи екологічного моніторингу з метою постійного спостереження за станом навколишнього середовища і змінами, що в ньому відбуваються;
- наявності об'єктів, що мають культурну і виховну цінність;
- безперервності екологічної освіти і виховання, перекваліфікація трудових ресурсів.

При окресленні основних напрямків забезпечення екологічної надійності проживання населення в зоні радіаційного забруднення слід враховувати можливість спільних проєктів з участю іноземних вчених-екологів. У цьому плані зацікавленість викликають розробки щодо раціонально використання природних ресурсів на принципі їх відновлюваності й формування агроландшафтів та агросистем з метою одержання екологічно чистої продукції.

Таким чином, завдання щодо забезпечення екологічної безпеки населення зони мають чітку спрямованість на оздоровлення навколишнього середовища, яке є складовою частиною національного багатства і гарантом здоров'я населення.

Література

1. Дорогунцов С., Федоришова А. Методологічні засади розміщення та розвитку потенційно небезпечних виробництв //Економіка України.-1997.-№4.-С.4-11.
2. Пом'якшення наслідків аварії на Чорнобильській АЕС у 1997р.-Житомир: Житомирське обласне управління статистики, 1998.-32с.
3. Созінов О.О. Агроекологія - філософія сільського господарства XXI століття //Вісник аграрної науки.- №9.-С.61-67.

Зінчук Тетяна Олексіївна - кандидат економічних наук, доцент ДААУ, завідувача кафедрою зовнішньоекономічної діяльності підприємства.